

Samenvatting van het Waterplan voor Oosterwold

Waarom een Waterplan voor Oosterwold? Allereerst omdat Oosterwold geen gewone wijk is. Want de wijk is gebouwd op agrarische grond. En is niet bouwrijp gemaakt zoals een 'gewone' wijk. Daarbij is de waterhuishouding niet langer gericht op enkele boeren maar op de bewoners. Dat vraagt om aandacht. Het Waterplan voor Oosterwold is gemaakt in een nauwe samenwerking tussen bewoners, de gemeente, het waterschap, ingenieursbureau Sweco en adviesbureau EMMA. Het doel van dit plan is om de waterhuishouding in Oosterwold toekomstbestendig te maken, zodat stadslandbouw mogelijk blijft, met optimale waterbeschikbaarheid en -kwaliteit.

Organisatie en Proces

Het Waterplan is ontstaan uit vier *Waterwerkatiërs*, waarin bewoners, gemeente en waterschap gezamenlijk de waterproblematiek hebben geanalyseerd. De resultaten hiervan zijn vastgelegd in een *Waterwerk-tabel* en verder uitgewerkt in de *Schrijfclub*. Deze werkgroep heeft het plan verder ontwikkeld, met als doel het realiseren van een goed functionerend watersysteem dat aansluit bij de stadslandbouw in Oosterwold.

Probleemstelling en Doelstellingen - De waterhuishouding in Oosterwold kent verschillende problemen: wateroverlast op sommige plekken en watertekort op andere. De stadslandbouw, verplicht voor bewoners op hun kavels vereist voldoende water. Daarom is een goed beheer van de waterhuishouding essentieel. Het plan richt zich op twee hoofddoelen:

1. Voldoende water voor stadslandbouw in Oosterwold;
2. Een evenwichtige waterhuishouding: droog in de winter en nat genoeg in de zomer.

Oplossingsrichtingen - Het Waterplan bevat zes oplossingsrichtingen:

1. Wateroverlast voorkomen en watertoevoer mogelijk maken: Door robuuste watersystemen te ontwikkelen, zoals het aansluiten van kavels op bestaande watersystemen.
2. Herziening van de waterparagraaf in het bestemmingsplan: De huidige waterparagraaf is incompleet; een nieuwe moet zorgen voor duidelijke richtlijnen voor stadslandbouw en waterbeheer.
3. Hersteloperatie in gebied 1A: In dit gebied moeten herstelmaatregelen genomen worden om de waterhuishouding te verbeteren. Dat vergt flexibiliteit van zowel bewoners als overheden.

4. Duidelijke rechtspositie voor bewoners en overheden.
5. Kleinschalige experimenten: Door het uitvoeren van kleinschalige experimenten kunnen oplossingen getest en bijgestuurd worden zonder in directe regels te stollen.
6. Waterkwaliteit waarborgen: Het aanvoeren van water van buiten moet voldoen aan de eisen van stadslandbouw en ecologische en gezondheidsnormen.

Wat willen we bereiken? Het Waterplan beoogt een collectieve verantwoordelijkheid voor een duurzame en toekomstbestendige waterhuishouding. Elke partij heeft zo zijn eigen verantwoordelijkheid/zorgplicht, wij zoeken de weg van de gezamenlijkheid. Het plan moedigt samenwerking tussen bewoners, gemeente en waterschap aan, waarbij iedereen zich inzet voor gezamenlijke oplossingen, ook voor de waterproblemen van. Door te leren van kleinschalige experimenten, kan sneller bijgestuurd worden om het waterbeheer te optimaliseren en stadslandbouw mogelijk te houden.

Wat is er aan de hand?

De waterhuishouding in Oosterwold is een complex vraagstuk door de unieke ontwikkeling van het gebied, **de bouw op agrarische grond**, waar bewoners zelf hun kavels naar eigen inzicht inrichten. Dit heeft geleid tot verschillende, niet altijd op elkaar afgestemde watermaatregelen en regels. De waterproblematiek varieert van wateroverlast op sommige plekken tot watertekort op andere, vooral in droge zomers. Er is een gebrek aan een samenhangend watersysteem, wat de uitdagingen vergroot.

De waterbeschikbaarheid is onvoldoende voor stadslandbouw, vooral in droge periodes, waardoor bewoners vaak afhankelijk zijn van kraanwater. Het oorspronkelijke agrarische watersysteem is gericht op waterafvoer, niet geschikt voor wateraanvoer naar de kavels of voor opslag van water voor beregening. De regelgeving rondom wateraanvoer is niet consistent. Klimaatverandering maakt het probleem urgenter, met toenemende periodes van droogte die het bestaande systeem verder onder druk zetten.

Er zijn verschillende oplossingsrichtingen onderzocht, zoals het aanleggen van buffers en waterbergingen, en het gebruik van kavelsloten voor wateropslag. Tegelijkertijd is er behoefte aan duidelijke, consistente regels voor waterbeheer in Oosterwold, zodat het gebied watertoekomstbestendig kan worden ingericht. Dit houdt in dat we met elkaar een (zoveel mogelijk) aaneengesloten watersysteem willen realiseren, dat zowel wateroverlast voorkomt als watertekort voorkomt, waarbij de waterkwaliteit en het grondwaterpeil zorgvuldig in de gaten worden gehouden.

Bodemdaling, die onder andere het gevolg is van een te laag grondwaterpeil, is een ander belangrijk probleem. Er moet gewerkt worden aan het stabiliseren van het grondwaterpeil om verdere bodemdaling en verlies van bodemkwaliteit te voorkomen, zodat stadslandbouw mogelijk blijft.

Met elkaar voelen we de urgentie om de waterhuishouding toekomstbestendig te maken door samenhangende maatregelen en duidelijke afspraken te maken tussen bewoners, gemeente en waterschap.

Vijf randvoorwaarden:

Om een effectief en samenhangend watersysteem in Oosterwold te realiseren, zijn vijf randvoorwaarden essentieel:

1. **Gebieds- en veldgerichte aanpak:** Er moet een gebiedsgerichte aanpak zijn voor Oosterwold, die vervolgens per veld wordt uitgewerkt, rekening houdend met zowel wateroverlast als waterbeschikbaarheid.
2. **Maaiveldanalyse:** Er moet inzicht komen in de huidige wateraansluitingen op kavels, zodat duidelijk wordt waar er al verbindingen zijn en waar niet.
3. **Grondwaterpeil:** Het huidige grondwaterpeil moet worden gemeten en inzichtelijk gemaakt, zodat het grondwater op een stabiel niveau wordt gebracht zodat daarmee stadslandbouw mogelijk blijft. Dit vereist gezien de unieke situatie van Oosterwold, wellicht een ruimtelijke visie die Oosterwold als een apart gebied erkent, met een passend grondwaterpeil voor stadslandbouw.
4. **Riolering:** Bij de aanleg van riolering kijken we naar koppelkansen, zodat ook aanvullende maatregelen voor de waterhuishouding worden meegenomen.
5. **Duidelijke regelgeving:** Uiteindelijk moeten we met elkaar toewerken naar duidelijke regels en regelgeving, voor zowel huidige als toekomstige bewoners van Oosterwold. Uiteindelijk willen we dit vast laten leggen in het bestemmingsplan, het Gemeentelijk Rioleringsplan, en de legger van het waterschap, om consistentie en handhaving te waarborgen.

Een eerste schets van onze aanpak

Deze maatregelen vereisen een integrale benadering, waarbij technische, juridische, financiële en sociale instrumenten worden gecombineerd. De voorgestelde aanpak voor het watersysteem in Oosterwold werkt van buiten naar binnen, beginnend bij de vaarten en verder naar de tochten en sloten. De belangrijkste maatregelen per gebied zijn

1. **Verbinden sloten, tochten en vaarten:** De hoofdkanalen (zoals de Hoge Vaart) moeten verbonden worden met de agrarische kavelsloten om zo een aaneengesloten watersysteem te creëren. Dit kan complex zijn, en er wordt gekeken naar oplossingen zoals het aanleggen van nieuwe sloten en het gebruik van pompen.
2. **Kavelsloten (ook) gebruiken voor wateraanvoer:** De agrarische kavelsloten moeten niet alleen water kunnen afvoeren, maar ook water aanvoeren om stadslandbouw mogelijk te maken in droge periodes. Er wordt gestreefd naar hogere waterstanden en het instellen van peilen, evenals het gebruik van pompen en andere maatregelen om wateroverlast te voorkomen.
3. **Sloten in de buurten/velden:** De bewoners zijn verantwoordelijk voor het aansluiten van hun sloot op het systeem van de agrarische kavelsloten. Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de afvoer en aanvoer van water door middel van buizen, duikers en aanvullende waterbuffers in het publieke gebied.
4. **Woonwijken sloten en waterbeheer:** De kavelwegverenigingen/VvE's en bewoners zijn verantwoordelijk voor de aanleg en het onderhoud van de kavelsloten. De regels voor deze sloten moeten duidelijk worden vastgelegd in vergunningen en handhaafbaar zijn.

5. **Waterberging en -buffers per kavel:** Eigenaren moeten zorgdragen voor waterberging op hun kavel en voor waterbuffers. Dit wordt begeleid door maaiveldanalyses, inzicht in het grondwaterpeil. enquêtes onder bewoners om wateroverlast of -tekorten in kaart te brengen.

Samenvattend, de aanpak richt zich op het verbeteren van de waterhuishouding in Oosterwold door een geïntegreerd systeem van hoofd- en kavelsloten, waarbij zowel wateraanvoer als -afvoer efficiënt geregeld worden, met duidelijke verantwoordelijkheden voor bewoners, gemeente en het waterschap. Met als doel om samen te blijven optrekken.

Aanpak en organisatie voor waterbeheer in Oosterwold

In onze aanpak ligt de nadruk op kleinschalige samenwerking en kiezen we voor een flexibele, adaptieve benadering:

1. **Veldgerichte aanpak:** Er wordt gewerkt op kleinere schaal, bijvoorbeeld per veld of kavelwegvereniging, om zo maatwerkoplossingen te vinden die passen bij de lokale situatie. Er wordt gestreefd naar gezamenlijke overeenstemming tussen bewoners, ondersteund door experts en overheden. Inzicht in lokale waterproblemen wordt verkregen via enquêtes en technische analyses (bodem- en hoogtekaarten).
2. **Waterbuurtschap:** Oosterwold zou een "waterbuurtschap" kunnen vormen, waarbij een gezamenlijk plan voor waterbeheer mogelijk leidt tot een groter, effectief vergunningssysteem voor het hele gebied. Dit kan binnen de kaders van de Omgevingswet, met duidelijke juridische status en vergunningen voor waterbeheer.
3. **Handhaving:** Handhaving kan plaatsvinden op basis van het goedgekeurde ontwikkelplan en watervergunning. Als bewoners afwijken van het plan, kan de gemeente optreden. Er wordt ook gedacht aan adaptieve watervergunningen die flexibel zijn en zich aanpassen aan nieuwe kennis.
4. **Begeleiding en mediatie:** Wanneer het watersysteem in een wijk niet samenhangend is, kan een begeleidings- en mediatietraject starten. Dit helpt bewoners bij het gezamenlijk ontwikkelen van een oplossing, ondersteund door de gemeente, waterschap, en soms door mediatie om conflicten op te lossen.

In vijf stappen toewerken naar concreet resultaat

1. **Stap 1: met urgentie aan de slag.** Het is zaak om met urgentie ook daadwerkelijk aan de slag te gaan. Het moet niet bij 'praten' blijven. Aanpakken plekken met een teveel water, te weinig water. Plan van aanpak, laaghangend fruit, stappen maken, van goedkoop naar duur, van makkelijk naar complex.
2. **Stap 2: bepalen van de ideale volgorde:** eerst rekenen, dan duidelijke keuzes, dan betrekken van iedereen; want we hebben te maken met particulier eigendom.
3. **Stap 3: sociale experts betrekken:** hoe breng je deze aanpak verder dan Ateliers, Schrijfclub, etc

4. **Stap 4: Maatwerk gewenst**- let op: dat vergt een verschillende aanpak voor de verschillen in de gebieden van Oosterwold. Dus werken we toe naar (kleine) pilots, op initiatief van een (klein) collectief aan bewoners.
5. **Stap 5:** Na het doornemen van de kansen/mogelijkheden kijken waar de **kracht zit van het samendoen**: wie doet wat wanneer en hoe zorgen we voor continuïteit.

Continuïteit en systematische voortgang: de Watercatalogus

Tot slot stellen we voor om een Watercatalogus op te stellen voor Oosterwold, waarin elke kansrijke maatregel systematisch wordt uitgewerkt. De catalogus zou de volgende onderdelen bevatten:

1. **Toepassingsgebied:** Omschrijf de maatregel, het toepassingsgebied (bijvoorbeeld heel Oosterwold, een wijk of individuele kavels), de noodzakelijke middelen, de betrokkenen en samenwerkingspartners (zoals burens, gemeente, waterschap).
2. **Risico-inschatting:** Identificeer en prioriteer de risico's en problemen voor de specifieke situatie, zoals bodemdaling of droogte, en geef aan hoe ernstig deze zijn (Must Have, Should Have, Could Have).
3. **Selectie van maatregelen:** Kies en pas de maatregelen uit de catalogus toe op de situatie, zorg ervoor dat ze wetenschappelijk onderbouwd en uitvoerbaar zijn voor Oosterwold.
4. **Schets van het plan:** Stel een overzichtelijk plan op dat de maatregelen samenbrengt en aantoont hoe ze de risico's en problemen verminderen. Dit plan omvat ook processtappen zoals overleg en onderzoek.
5. **Planning en uitvoering:** Bepaal het tijdsbestek en de uitvoering van het plan, afgestemd op het oplossen van de geïdentificeerde problemen en risico's.

Tot slot moet de werkwijze passen bij de specifieke problemen op verschillende schaalniveaus (gebiedsniveau, wijkniveau, individuele kavels) en ervoor zorgen dat de plannen van burens niet conflicteren. De maatregelen moeten voldoen aan de stand der techniek en wetenschap, eventueel met aanvullend onderzoek (zoals grondwaterstanden en overstromingsrisico's).